

"RECORDATORI PSIQUIÀTRIC AL DOCTOR

NICANOR ANCOCHEA HOMBRAVELLA"

Didac PARELLADA

El doctor ANCOCHEA nasqué a Còrdoba (Rep. Argentina) l'1 d'octubre de 1908. Es llicencià en Medicina l'any 1932; i en Filosofia i Lletres, l'any 1968. Endut per la precoç vocació psiquiàtrica, ingressà com a metge intern al Sanatori de la Mare de Déu de Montserrat, de Sant Boi del Llobregat, l'any 1932.

Després, quan la nostra guerra, fent ús de la seva doble nacionalitat, féu un viatge per l'estranger -i, sobretot, a l'Argentina. Després de la guerra, l'any 1941, ingressà com a Metge de Secció a la Clínica Mental de Santa Coloma de Gramanet, de la Diputació Provincial de Barcelona. I poc temps després, se l'hi encomanà la Direcció de la mateixa Clínica.

Finà a Barcelona, el dia 6 de desembre de l'any 1983.

* * * *

Quan es porta una vida activa, passa sovint que hom es deslliga de companys i d'amics. I quan arriba que un d'ells es mor, hom s'adona de com s'ha aprofitat poc de la companyonia i de l'amistat. Així em passà en traspasar el doctor Nicanor ANCOCHEA. Per això em plau, ara, de corregir el distanciament amb el recordatori de la seva gran vàlua psiquiàtrica, com li ha estat públicament reconegut per companys destacats.

A més, en el meu cas es dona la circumstància que, especialment en els anys 1941 i 1942, m'orientà, em recomanà llibres i revistes, em comentà tractats i articles, etc., com un Mentor aventatjat. I els seus comentaris i les seves opinions posseïen claredat i densitat, de manera que per mí, llavors encara amb poques hores de vol, representà tota la vàlua d'un veritable magisteri.

Aquestes pàgines no volen ésser un resum biogràfic; em falten massa dades, i em mancaria massa temps. Em proposo tan sols evocar aquella època ja llunyana, i tota la seva plenitud humana i professional; potser caldrà explicar que el dia primer de febrer de l'any 1940, jo ingressava com a metge de guàrdia a la Clínica Mental de Santa Coloma de Gramanet, de parella amb el meu company d'estudis i amic, Dr. Joan Solé Sagarra.

Llavors el director de la Clínica era el Dr. Tomàs Busquets i Teixidor, del que en una altra ocasió he escrit també el seu recordatori. A més de les feixugues tasques pròpies del metge de guàrdia, assumíem diàriament les feines psiquiàtriques com a adjunt d'un metge de número. El doctor Solé Sagarra quedà assignat al doctor Peres Casañas, i jo al doctor Joan Guarch Arévalo.

Tant Solé Sagarra com jo havíem cursat l'assignatura de la psiquiatria amb el professor Emili Mira, com a catedràtic, i amb els professors Sarró, Córdoba, Juncosa, i no sé qui més, com auxiliar el primer i com ajudants els altres. De manera que ja tenia unes nocions de la matèria que començava a exercir, però la veritat és que aquelles nocions eren més aviat primes.

A vegades, alguna explicació del doctor Guarch, m'ajudava a entendre millor la problemàtica d'un cas determinat, o m'aclariria algun concepte. Però la major part de les meves funcions, havia de realitzar-les per la pròpia iniciativa. Val a dir, també, que el doctor Busquets, home de molta experiència clínica, comentava la psicopatologia d'algun malalt interessant, tot anant visitant les brigades laborteràpiques, que contribuïen a la meua formació, amb pragmatisme i seny.

A començaments de l'any 1941, aparegué un bon dia el doctor Nicanor ANCOCHEA. Tenia exactament entre cinc i sis anys més que jo, de manera que a mi em semblava que ell tenia ja una certa veterania, a l'ensens que conservava prou trets de joventut per no manifestar-se encarcerat ni rutinari. Anà a la Secció de dones, on havia estat el doctor Peres Casañas, que deixà la Clínica, i ANCOCHEA el suplí com a Metge de Secció. Molt poc després Solé Sagarra marxà a ampliar estudis i perfeccionar-se a Alemanya,

i ANCOCHEA em preguntà si volia anar amb ell, i jo, que tot seguit vaig copçar la seva categoria, vaig acceptar sense mica de dubte.

Així començà la nostra amistat i la nostra col.laboració. Cada dia estavem una colla d'hores junts, car a més de les sis hores de treball a la Clínica, les tres tardes setmanals que jo tenia festives, baixàvem junts fins a Barcelona, en un viatge de més d'una hora, car calia fer a peu el viatge des de la Clínica fins a l'Església de Sant Andreu, on llavors pujàvem al tramvia. Així teniem un tracte molt assidu, i profitós.

* * * *

Poc temps després, la Diputació feu un expedient al doctor Tomàs Busquets, i ANCOCHEA ascendí a la Direcció de la Clínica Mental.

Vull dir però, que jo no em vaig arrepentir d'haver canviat de Servei. Tant en l'aspecte teòric com en el pràctic, mostrava una formació curada, sòlida i global. I parlava brillantment. Vocalitzava molt, pronunciant distintament les síl.labes: deia: "SAN-TA-CO-LO-MA". La seva memòria era notable. I disposava d'un lèxic amplíssim, de manera que en les conferències quedava molt bé (alguna vegada potser inclús una mica afectat; però en ell encara semblava una gràcia més). Tenia una gesticulació escaient; feia les pauses molt marcades, sobretot després d'una frase arrodonida. I resultava fàcil de seguir pels assistents, car duia sempre les conferències molt preparades i estudiades, i les idees seguien un fil clar com una ratlla. I li agradava causar sensació, buscant fins i tot l'espectacularitat. Cal dir que, sobretot per les senyores, les seves conferències eren seguides amb una atenció gairebé fascinant.

El malalts de la Clínica quedaven molt contents d'ell. Els malalts del dispensari de l'Hospital Clínic, com a secció del neuròleg doctor Escardó, també. Les conferències acabaren de donar-li fama. Potser massa fama, perquè la consulta particular l'assetjà. I com tenia, encara, el Dispensari d'Higiene Mental Provincial, ell que havia previst presentar-se a les oposicions quan n'hi haguessin, a la Càtedra de Psiquiatria que ja es parlava que es convocaria,

ANCOCHEA, entre tanta sol·licitud de feina, no pogué concentrar-se en l'estudi que requeria la Càtedra. Però realment assaborí els plaers de l'èxit i els gaudis del triomf.

* * * *

Era un home ple d'iniciatives, treballador, sintònic amb els amics, alegre -llevat d'alguna temporada hipotímica, naturalment, car era un bon picnic-.

Tenia una certa -a mi em semblava que potser massatendència a l'abstracció filosòfica; de manera que em semblava, en alguns moments, potser poc pràctic. Però després resultà que aquella tendència era una segona vocació: estudià Filosofia i Lletres, a la mateixa Facultat de la que ja era professor.

Era exigent en la feina -respecte a la seva qualitat- però deixava una gran llibertat perquè cadascú treballés espontàniament, segons les seves preferències.

Li agradava mostrar-se esplèndit, generós, fins rumbós en certes ocasions, i gairebé pròdig.

Tenia una especial preocupació estètica -en la indumentària, en el gest, en el paper, en la lletra, en l'anagrama, etc.-, que expressava, em penso, una exigència de refinament i de qualitat. Sense que s'hi assemblés gens físicament, em recordava quelcom d'Eugeni d'Ors: la cara ampla, intel·ligent, aixecada; el cabell castany quelcom ros i ben cuidat; els vestits sempre en perfecte estil, net i planxat, dibuixaven l'atractiu estil de la façana personal.

Culturalment cultivat, sabia portar una conversa donant-li interès i varietat; i jo el considerava un mestre en les relacions humanes.

* * * *

Algú deia que a la vida s'ha de tenir poques idees però clares. ANCOCHEA les tenia realment clares (però no poques, sinó moltes).

Els seus comentaris sovint adquirien caràcter de consells i fins i tot grandària de lliçons. Com quan deia:

"-Cal llegir molt a Jasper. La psicopatologia és ne-

cessària, perquè és bàsica, fonamental. Un psiquiatre que no sap psicopatologia és un psiquiatre coix..."

O bé deia:

"-La "Propedèutica" de Vallejo Nàjera s'ha de saber de memòria. Es un encert reeixit del Director de Ciempozuelos, que és un gran treballador, i un psiquiatre experimental i pràctic".

Altres vegades, deia: "-El llibre d'en Mira és imprescindible, i cada dia s'ha de llegir, encara que siguin unes poques pàgines. Representa una síntesi de totes les tendències psiquiàtriques, i totes elles són importants".

També aconsellava: "La Psiquiatria para el médico general", de Johannes Lange, i el "Diagnóstico Psiquiático" de Raecke, són llibrets petits, però de bona confitura. Són com uns extractes, extracte de saviesa, de molta substància i de molta eficàcia".

En aquella època l'actitud psiquiàtrica social no existia, o s'encloïa en la posició psicològica, o psico-social. I ell, que donava molta importància a les teories, insistia i afirmava, dient:

"-Avui dia hi ha dues grans tendències dominants: una, la somatogènica, quins dos representants més caracteritzats són Kraepelin i Bumke (quines obres respectives són molt dignes d'estudiar-se). Però ells, en dedicar el seu culte i la seva investigació exclusivament envers el soma, deixen de donar importància a les manifestacions psicopatològiques profundes, que consideren tan sols com a símptomes sense cap importància real; és a dir, la preocupació causal fa que abandonin la preocupació psicopatològica, sense adonar-se que la comprensió de l'alteració mental ja té un valor intrínsec, i no només que un simple valor reflexe o simptomàtic".

Respirava, i continuava: "-Després hi ha la segona tendència, antipòdica, la psicoanalítica -amb totes les seves varietats-, que també prescindeixen de la psicopatologia perquè també s'interessen tan sols per l'origen de l'afecció, origen que busquen en els traumatismes psicològics, traumatismes i dificultats existents en la ment; i no els interessa res més que això!".

Llavors ANCOCHEA sentenciava: "Com veu, les dues tendències pequen per aferrar-se a la falsa seguretat dogmàtica que donen les doctrines rígides i exclusivistes. Però cal comprendre que el coneixement de la psicopatologia pot servir tant a l'una com a l'altra, car és un important símptoma que deixa entendre l'afecció somàtica fonamental -i fixi's sinó en quantes coses es poden treure del psicodiagnòstic de Rorschach, per a descobrir processos orgànics cerebrals-, i és també una clau important per orientar-nos en la problemàtica conflictiva subjacent...".

La seva aptitud didàctica era, per tant, com es pot veure d'aquestes breus ratlles, concreta, útil i orientadora.

* * * *

Ja he dit abans que, en bona part, menyspreava bastant els congressos i les reunions professionals. I que tampoc no sentia cap tirada ni simpatia per publicar articles de l'especialitat.

En canvi, publicava amb gust unes extenses referències anyals sobre les principals novetats aparegudes en el camp de la psiquiatria durant els dotze mesos passats. Apareixien en la "Síntesis Médica", que dirigia el professor Màximo Soriano. I resultaven molt interessants. Aquestes referències demostraven clarament que estava molt al corrent de tots els progressos i avançaments, que judicava, precisament, amb una gran justesa i bon seny clínic.

I és que ANCOCHEA era un bon clínic, un gran coneixedor de la psiquiatria. Havia treballat molt. Durant una temporada (parlo de l'any 1942 o 1943), s'aplicà, les hores que podia, traduïnt la segona edició original de la Psiquiatria del Bumke, fins que l'absorció de la feina a la seva consulta particular l'abassegà fins un punt tal que se sentí realment impossibilitat de continuar tirant endavant la seva ocupació de traductor, i sentint-ho molt, calgué que hi renunciés (encarregant llavors l'Editorial la mateixa feina al professor Ramon Sarró).

El seu sentit clínic mereixeria moltes citacions. Però només en recordo una, quan un dia, cansat, em deia: "Les visites psiquiàtriques no poden ésser mai fetes amb celeritat. Han de donar temps a fer un diagnòstic de grans proba-

bilitat d'encert, i a traçar un tractament el més reeixit possible; però no n'hi ha prou. Cal, a més, comprendre la personalitat i la problemàtica del pacient, i causar damunt d'ell el més gran impacte favorable possible. I per això és fonamental fer enraonar el client, preguntant-li coses, i deixant que s'esplaiï espontàniament. I tot això requereix temps, per no dir hores".

Aquest era el psiquiatre clínic i el mestre que m'agrada de recordar, pel coneixement dels qui no l'havien conegut.

Em reservo per una altra ocasió l'oportunitat de comentar els seus treballs.